

Türkiye Türkçesi Azerbaycan Türkçesi Farklı Sözcükler

Şureddin MEMMEDLI ve Gülnara GOCO MEMMEDLI

Ankara: Sonçağ Yayınları, 2023, 1. Baskı, 198 sayfa, ISBN: 978-625-6614-28-4

Sibel ERHAN¹

1. Yüksek Lisans Öğrencisi, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, erhansibel232@gmail.com

Kitap İnceleme Book Review

10.5281/

zenodo.14567859

Geliş/Received: 20.10.2024

Kabul/Accepted: 21.12.2024

Yayın/Published: 30.12.2024

 OPEN ACCESS

buranadergisi.com

“Türk dili 13. yüzyıla kadar tek bir kol, tek bir yazı dili hâlinde devam etmiştir. 10-11. yüzyıllardan başlayarak bazı sebeplerle büyük çoğunluğunu Oğuz Türklerinin oluşturduğu büyük bir topluluk Batıya doğru göç etmeye başlamıştır. Bunlar içinde, ileride Azerbaycan Türklerini oluşturacak olanlar da vardır. Göçler sonucunda, 13. yüzyılda ortaya çıkan yazı diline Batı Türkçesi denir. Batı Türkçesinin içinde zamanla iki daire meydana gelmiştir.” (Ercilasun, 2004, s. 171). Bunlardan biri Türkiye Türkçesi diğeri ise Azerbaycan Türkçesidir. Schönig (2013) Oğuzcayı; Batı Oğuzcası (Türkiye Türkçesi, Gagavuz ve Azerbaycan Türkçesi) ve Doğu Oğuzcası (esasen Türkmençe ve Horasan Türkçesi) olmak üzere

ikiye ayırmıştır. Batı Türkçesi içerisinde bulunan Azerbaycan Türkçesinin konuşma sahaları Kuzey Azerbaycan, İran (Güney Azerbaycan), Türkiye'nin doğu sınırları ve Gürcüstan'dır.

Bu yazıda tanıtılacak olan kitap Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesini içeren bir sözlük niteliğindedir. Bu tarzda olan eserler çoğunlukla bir dilin iki lehçesi üzerine karşılaştırmalı çalışmaları içerir. Örneğin, Elvan Saltaş Korkmaz (2024) tarafından tanıtılan “Kırgızca- Türkçe yalancı eş değerler” çalışmasında da eş değerlik/ortaklık hususu iki lehçe arasında ele alınıp, benzer bir biçimde işlenmiştir (2024, s. 107-109). Eserde, birçok ortak noktası bulunan iki lehçenin az da olsa farklılıklarının bulunduğu hususuna vurgu yapılarak bu farklılıkların alfabetik sıraya göre dizilimi ve anlam karşılıkları verilmektedir. Çalışma, 2023 yılında Sonçağ Akademi yayınları tarafından Şureddin Memmedli ve Gülnara Goco Memmedli'nin *Türkiye Türkçesi-Azerbaycan Türkçesi Farklı Sözcükler* eseridir. Eser dört bölümden oluşmaktadır: I. Bölüm (s. 5-11), Önsöz; II. Bölüm (s. 12) Farklı Harfler; III. Bölüm (s. 12 Ekler; IV. Bölüm (s. 13- 196) Alfabetik sıraya göre sözcükler biçiminde kurgulanmıştır.

Eser detaylandırıldığında, I. Bölümde “Tüm Türk boyları kardeşdir, oysaki Oğuz yavruuları olan Anadolu Türkleri ile Azerbaycan Türkleri ikiz kardeşlerdir.” (Memmedli- Goca Memmedli, (2023, s. 5) deyiminden hareketle Türkiye -Azerbaycan Türkçesinin birbiriyle yakın ilişkideki iki lehçe olduğu hususu vurgulanır. Bu nedenle iki lehçede bazı farklı-özgül kelimelerin olduğu belirtilmiş ve eser “Eşdeğer leksemeler, “Yalancı eşdeğer leksemeler”, “Eşdeğersiz leksemeler” alt başlıklarına ayrılmıştır. Eserde, bahsedilen terimlerin hem Türkiye Türkçesinde hem de Azerbaycan Türkçesindeki tanımlarına yer verilmektedir.

II. Bölümde Türkiye-Azerbaycan Türkçesinde bulunan farklı harflere yer verilmiştir. III. Bölümde Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde bulunan ekler yer almıştır. IV. Bölümde Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde bulunan ve farklılık arz eden sözcükler, karşılıkları ile birlikte alfabetik sıraya göre verilmiştir

Çalışmada, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinin söz varlığının çoğunlukla aynı kelimedenden oluştuğu ama Türkiye Türkçesinde olup Azerbaycan Türkçesinde olmayan; Azerbaycan Türkçesinde olup Türkiye Türkçesinde belirlenemeyen sözcüklerin olduğu hususuna vurgu yapılmıştır. Osmanlı Dönemi sonrası Türkçede yeni kelimelerin türetimine özen gösterildiği hâlde Azerbaycan Türkçesinde Sovyet döneminde Arapça, Farsça menşeli kelimelerin kullanılması ve Rusçanın etkisiyle Avrupa dillerinin kelimelerini çeviri yoluyla alınması tercih edilmiştir. Bu durum her iki dilde yer alan bazı sözcüklerin karşılıklarının belirlenememesine yol açmıştır. Çalışmada, iki lehçe arasındaki sözcük karşılıklarını bulmak için kullanılan internet arama motorlarının yanlış çeviriler yapmasından ötürü sözcüklerin karşılıkları belirlenememiştir. Bundan dolayı bu eserde, Türkiye Türkçesinde ve Azerbaycan Türkçesinde bulunan farklı sözcükler tespit edilip alfabetik sıraya göre karşılıklarına yer verilmiştir.

Kaynakça

Ercilasun, A. B. (2004). *Türk lehçeleri grameri*. Akçağ.

Güven, E. (2023). *Kırgızca-Türkçe yalancı eş değerler*. Bengü.

Memmedli, Ş. ve Goca Memmedli, G. (2023). *Türkiye Türkçesi Azerbaycan Türkçesi farklı sözcükler*. Sonçağ.

Saltaş Korkmaz, E. (2024). Kırgızca-Türkçe yalancı eş değerler. *BURANA-Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 107–109.

Schönig, C. (2013). Modern Türk dillerinin eş zamanlı tasnifi ve tarihsel yönleri (İ. Sarı Çev.), *Dil Araştırmaları*, 12, 224.